

Om gigekonomin är så hemsk som journalister säger hade ingen jobbat där

Dagens Nyheter den 3 september 2019

Timmerflottare, råttfångare, bowlingkägelpuppställare – den tekniska utvecklingen har förpassat många yrken till historiens soptipp. Men det kommer alltid att finnas yrken och arbetsuppgifter som anses sämre än andra. Just nu är den framväxande så kallade gigekonomin i skottgluggen.

Enkelt uttryckt innebär gigekonomin att människor med hjälp av en webbtjänst eller telefonapp köper och säljer enkla tjänster, som att skruva ihop Ikeamöbler, köra till soptippen eller olika former av persontransporter. Kritiken går ut på att dessa sysslor är dåligt betalda och inte ger samma trygghet som en fast anställning.

Många kritiker gör det emellertid väl enkelt för sig. I Sydsvenskan berättade exempelvis journalisten Elina Pahnke att hon provade att jobba som elsparkcykelladdare. Under sin första och enda arbetsdag hittade hon bara två cyklar att ladda, vilket gav henne 80 kronor före skatt. Pahnke konstaterade förvisso att hon nog skulle bli bättre med lite övning, men hennes uppgift om hur lite cykelladdare tjänar har redan getts spridning av exempelvis LO-utredaren Marika Lindgren Åsbrink. Även Sveriges Radio har granskat gigekonomin i sin serie "De nya daglönarna".

Det är såklart bra att nya arbetsgivare och samhällsfenomen granskas, men reportagen kokar huvudsakligen ned till att kulturskribenter och journalister halvhjärtat provar på någon syssla inom gigekonomin, konstaterar att lönen är dålig och att det känns kymigt att utföra tjänster åt någon annan. Det är både förutsägbart och ensidigt.

Rapporteringen lider dessutom av det vanliga fenomenet att negativa nyheter får större genomslag. Journalisternas syfte med sina inlägg i gigekonomin är inte att faktiskt hitta försörjning, dryga ut hushållskassan eller skapa sig en väg in på arbetsmarknaden. De agerar i uppmärksamhetsekonomin, och de vet att ju mörkare bild de tecknar av de nya yrkena, desto mer uppmärksamhet får deras reportage. Av god journalistik bör vi ändå förvänta oss något mer, som att hjälpa oss att förstå och värdera det som sker i vår samtid.

En nyckelfråga är: Om nu gigekonomin är så hemsk, varför vill människor arbeta där? Till Pahnkes försvar ska sägas att hon ställer just denna fråga: "Hur kommer det sig att gigekonomin ändå är så framgångsrik, trots att arbetarna tjänar under existensminimum och på samma gång ingår i ett anställningsförhållande där de blir av med grundläggande rättigheter – som att kunna få sjukersättning?"

Läsaren skulle kunna få för sig att den frågan bäst besvaras genom att ge röst åt de människor som arbetar inom gigekonomin. Pahnke hänvisar i stället till en amerikansk satirfilm: Boots Rileys "Sorry to bother you" som driver med storföretagens behandling av arbetskraft i USA. Filmen är stundom kul på ett absurt sätt – men den ger inga svar för den som vill veta hur det är att vara i en situation där laddning av elcyklar framstår som ett rimligt sätt att dryga ut hushållskassan.

Jag vet naturligtvis inte heller detta. Däremot vet jag att lågstatusjobb alltid kommer att finnas och att elsparkcykelladdare sannolikt har många fördelar framför forna tiders lågstatusjobb. Dessutom vet jag att uppfattningar om vad som är dåligt betalt, dålig arbetsmiljö och obekväma arbetstider varierar från person till person. Tjänster och produkter som ter sig meningslösa och fåniga för vissa är fantastiska för andra.

Gigekonomin tjänster bygger på att tillräckligt många vill betala, tillräckligt många vill arbeta och att någon kan tjäna pengar på plattformen som matchar utbud och efterfrågan. Vad som blir framgång och vad som blir förlustprojekt avgörs när var och en fattar beslut utifrån sin situation. Marknadsekonomin är på så sätt en experimentell process där människor hittar samarbeten som ger ömsesidig vinning.

Det betyder inte att man alltid bör låta folk bestämma allt själva. Ibland kommer andra till skada, och när det gäller exempelvis droger och prostitution kanske inte ens individen vet sitt eget bästa. Jag lutar ändå åt att vuxna människor klarar av att avgöra om laddning av elsparkcyklar är något för dem eller inte, och det vore kul att läsa en artikel om gigekonomin där människors val bemöts med ödmjukhet och nyfikenhet.

Själv är jag just nu nyfiken på hur det ska gå för elsparkcykelföretagen. De hotas av människors oförmåga att framföra och parkera dem trafiksäkert, av politikerns regleringsiver och – inte minst – av den krassa ekonomin: trots de påstått usla lönerna är det ingalunda självklart att det går att tjäna pengar på affärsmodellen. Det är fullt möjligt att vi i framtiden kommer att skratta åt stollar som försökte lansera elsparkcyklar i Sverige, likt vi i dag skrattar åt försöket att lansera plastcykeln på 1980-talet.

Men det är också tänkbart att vi i framtiden kommer att skratta åt den tid då städerna var fulla av tunga, bullrande, avgasalstrande rullande explosionsmotorer med plats för minst fyra men sällan fyllda med mer än en person.

Andreas Bergh